

ПРАВА ОСОБИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

PERSONAL RIGHTS IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF CRIMINAL JUSTICE IN UKRAINE

Іллящук Д.Г., здобувач

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний університет бізнесу і права»

Особа і держава є рівноправними, в законах повинен бути послідовно проведений принцип взаємної відповідальності держави і особи, яка проявляється в законодавчому обмеженні повноважень державних структур, прийняття державою на себе зобов'язань з визнання та забезпечення прав людини, встановленні заходів юридичної відповідальності як для державних органів та держави в цілому, так і для особи за невиконання та неналежне виконання обов'язків, які заподіяли шкоду правам людини.

Міжнародні норми, що стосуються основних прав і свобод людини, визначають межі свободи держави, яка повинна розкрити зміст прав людини, визначити механізм їх реалізації та забезпечення. Забезпечення захисту прав особи провідний напрям у діяльності демократичної, соціальної, правової держави, при здійсненні якого реалізується система організаційних та правових заходів, спрямованих на недопущення протиправних посягань на права особи, відновлення порушених прав, забезпечення верховенства права та законності.

У статті з'ясовано, що стандартами прав людини є норми та принципи, що увібрали в себе найвищі досягнення загальнолюдської духовної культури, виражають змістовно принцип правової рівності, закріплюють такі правила поведінки держави із людиною, які не принижують людську гідність, і які є підставою для вирішення правових справ та розвитку права у будь-яких формах. Виходячи з моделі взаємовідносин держави і права, яка передбачає, що держава з системою законодавства і природні права з системою загальнолюдських і правових цінностей, з одного боку, є самостійними протилежними категоріями, з іншого – взаємопов'язаними, позаяк держава ні за яких умов не має права позбавити людину прав, які б захищали її від свавілля, у тому числі й у кримінальному судочинстві.

Розгляд прав людини в контексті їх забезпечення та обмеження дозволив наголосити, що викладені правові ідеї, які є орієнтиром під час аналізу ціннісної характеристики кримінального процесуального механізму захисту прав особи, відповідають галузевим (кримінальним процесуальним) юридичним засобам, задають певну структуру світоглядної складової в пізнавальній стратегії співвідношення держави і права. Характерна риса розвитку кримінального процесуального законодавства України – прагнення законодавця найбільшою мірою наблизитися до вироблених міжнародним правом стандартів організації кримінального судочинства, про що свідчить посилення уваги до гарантій прав особи, розширення кола повноважень прокуратури та суду при здійсненні контролю за законністю процесуальних дій відповідних посадових осіб у досудовому розслідуванні, однак безпосередньо обмежує права людини.

Ключові слова: права, людини, кримінальне судочинство, кримінальна процесуальна діяльність, процесуальний порядок, сторона обвинувачення, забезпечення, захист, охорона.

The person and the state are equal, the laws must consistently implement the principle of mutual responsibility of the state and the person, which is manifested in the legislative limitation of the powers of state structures, the state's acceptance of obligations to recognize and ensure human rights, and establish measures of legal responsibility for both state bodies and the state as a whole, as well as for a person for non-fulfillment and improper fulfillment of duties that caused damage to human rights.

International norms relating to basic human rights and freedoms determine the limits of the freedom of the state, which must disclose the content of human rights, determine the mechanism of their implementation and enforcement. Ensuring the protection of individual rights is a leading direction in the activities of a democratic, social, legal state, which implements a system of organizational and legal measures aimed at preventing illegal encroachments on individual rights, restoring violated rights, ensuring the rule of law and legality.

The article clarified that the standards of human rights are norms and principles that have incorporated the highest achievements of universal human spiritual culture, meaningfully express the principle of legal equality, establish such rules of the state's treatment of a person, which do not degrade human dignity, and which are the basis for resolution of legal cases and development of law in any form. Based on the model of the relationship between the state and law, which assumes that the state with a system of legislation and natural rights with a system of universal human and legal values, on the one hand, are independent opposite categories, on the other hand, they are interconnected, since the state under no circumstances has the right to deprive a person of the rights that would protect him from arbitrariness, including in criminal proceedings.

Consideration of human rights in the context of their provision and limitation made it possible to emphasize that the presented legal ideas, which are a reference point during the analysis of the value characteristics of the criminal procedural mechanism for the protection of individual rights, correspond to industry (criminal procedural) legal instruments, set a certain structure of the worldview component in the cognitive strategy of the relationship state and law. A characteristic feature of the development of the criminal procedural legislation of Ukraine is the desire of the legislator to get as close as possible to the standards of the organization of criminal justice developed by international law, which is evidenced by the increased attention to the guarantees of individual rights, the expansion of powers of the prosecutor's office and the court in the exercise of control over the legality of the procedural actions of the relevant officials in the pre-trial investigation, however, directly limits human rights.

Key words: rights, human, criminal justice, criminal procedural activity, procedural order, prosecution, provision, protection, protection

Конституцією України проголошено, що Україна є правовою державою, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Вищезазначена конституційна мета передбачає формування нових поглядів на взаємовідносини суспільства та держави, з'ясування такого співвідношення базується на цінностях правової держави. Права людини в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів загострюють протиріччя між індивідуалізмом

та солідарністю. Подолання цієї тенденції, формування гармонічної взаємодії людини й держави можливо лише в межах органічного співвідношення індивідуалізму й солідарності, співробітництва, усвідомлення взаємної залежності людей у планетарному масштабі [2]. Причому забезпечення прав людини як гаранта персональної автономії визначається рівнем і ступенем безпеки основних цінностей – життя, здоров'я, безпеки [3, с. 57–61].

Проблема забезпечення прав людини наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст. стала однією з найактуальніших проблем людства та має складні внутрішньодержавні й міжнародні аспекти прояву. У свою чергу, правозастосування – управлінська, державно-владна організуюча діяльність компе-

тентних суб'єктів права, метою якої є реалізація правових норм шляхом прийняття індивідуально конкретизованих приписів. М. І. Дерев'яно вважає, що застосування норм права – це здійснювана в спеціально визначених законом формах державно-владна організаційна діяльність компетентних суб'єктів із видання індивідуально-конкретних правових приписів [4, с. 11].

За таким напрямом, П. М. Рабінович виділяє такі ключові позиції концепції правової держави: практичне значення, яке полягає в тім, що даний теоретико-правовий феномен концентрує й втілює прогресивний цивілізаційний досвід людства; реальне буття феномена прав людини в конкретній державі може бути забезпечено, головним чином, самою державою, точніше – здатністю держави створити формальні (юридичні) загальнообов'язкові умови, які необхідні для реалізації основних прав і захисту законних інтересів; істотним у розумінні концепції правової держави й ідеї прав людини є історичні фактори, які обумовлені цивілізаційною динамікою. Концепція правової держави – не статичне явище, а феномен, сутність і зміст якого трансформується в межах динаміки праворозуміння; відсутня уніфікація теорії й практики правової держави в різних країнах, оскільки факторами впливу є економічний лад, соціальна структура суспільства, політика правлячих соціальних суб'єктів, історичні, національні, культурні традиції, міжнародна ситуація; істотною методологічною обставиною є нерозривний взаємозв'язок між соціальною сутністю й формальними властивостями правової держави, що неможливо без певних юридичних процедур. Сепарація сутнісно-формальних особливостей правової держави, теоретико-правових положень даної концепції можлива лише теоретично [5, с. 29-32].

Викладені правові ідеї, які є орієнтиром під час аналізу ціннісної характеристики кримінального процесуального механізму захисту прав особи, які відповідають галузевим (кримінальним процесуальним) юридичним засобам, задають певну структуру світоглядної складової в пізнавальній стратегії співвідношення держави і права.

Серед науковців сьогодні відсутня єдність у підході до питання про взаємовідносини держави і права в правовій державі. Разом з тим, можна виділити три основні моделі взаємовідносин держави і права. На думку прихильників першої моделі [6], право є продуктом держави і залежить від її волі (у літературі його визначають як позитивне право). Зміст зазначеної моделі складають такі теоретичні положення: право є продуктом держави; закон – форма вираження права; держава визначає і оцінює правомірність і справедливості закону; межі свободи поведінки громадян, також як і межі обмеження їх прав, залежать від волевиявлення держави; держава зобов'язує себе виконувати закони; право забезпечується заходами примусового характеру. Виходячи зі змісту зазначеної моделі, правові норми, які є відображенням динаміки об'єктивного суспільного розвитку, створюються державою з метою врегулювання відносин між членами суспільства і між громадянами та державою. Як вважають прихильники викладеної концепції, держава не лише видає закони, але й, розглядаючи питання загальнообов'язковості закону, визначає і оцінює його правомірність, справедливості. Жорсткий зв'язок між волевиявленням держави і правовими нормами не завжди передбачає необхідність врахування об'єктивних закономірностей розвитку суспільства, невідчужуваних природних прав людини. Держава може не враховувати права та інтереси громадян. Виникають конфлікти між встановленими юридичними правами і новими суспільними потребами. Ці конфлікти є проявом невідповідності позитивного права природному праву.

Відповідно до концепції розглянутої моделі держава зобов'язує себе виконувати створені закони (теорія «самозобов'язання держави») в межах, встановлених нею самостійно. Межі свободи поведінки громадян, так само

як і межі обмеження їх прав, залежать від волевиявлення держави [7].

Зазначена модель взаємовідносин держави і права, як видається, не може вирішити проблем правової держави, в тому числі проблеми повної залежності права від держави. Погоджуємося з М. М. Антоновичем, що залежність надання праву форми закону тільки від волевиявлення держави може призвести до порушення прав і свобод людини і громадянина, що неприпустимо в правовій державі [8, с. 12]. Неухильність реалізації законів означає, що право в однаковій мірі обов'язково як для громадян, так і для суспільства і держави. Реалізація законів може бути забезпечена тільки тристоронніми зобов'язаннями держави, суспільства і людини.

Наступна модель взаємовідносин держави і права передбачає незалежність права від держави [9, с. 156; 10]. У цьому випадку правова держава базується на ідеї природного права, яке за своїм змістом протиставляється державі. Особистість і держава розглядаються як суб'єкти правовідносин. Ступінь розвитку права визначається ступенем вираженої в ньому волі, що, в свою чергу, залежить від рівня розвитку суспільства і ставлення держави до людини. Пріоритетними визнаються не воля держави, що виражена в праві, а людина та її воля.

Державна влада обмежується невід'ємними і недоторканими людськими чеснотами. Право і закон відмінні один від одного, у зміст права включаються загальнолюдські цінності, що існують незалежно від волі держави. Разом з тим, в літературі правильно звертається увага на те, що природно-правова теорія обмежується визначенням співвідношення прав органів влади і людини (індивіда), однак не розглядає відносини між індивідами [11, с. 34], що надає їй односторонній характер. Крім того, справедливо констатується, що за своєю спрямованістю право захищає людину від держави і в деякій мірі провокує їх протистояння один одному. З огляду на викладене, як вважають критики цієї моделі, держава не здатна врегулювати відносини між громадянами, між громадянами і державою [12].

Третя модель взаємовідносин держави і права передбачає, що держава за системою законодавства і природні права з системою загальнолюдських і правових цінностей, з одного боку, є самостійними протилежними категоріями, а з іншого – взаємопов'язаними. Правова держава повинна припускати в якості змісту своїх дій природно-правові цінності, що повинно бути підкріплено авторитетом громадянського суспільства, а в якості способу їх реалізації – правовий закон, що має бути забезпечено силою державно-правових інститутів [13, с. 96].

Таким чином, право проникає в суть держави і впливає на сутність прийнятих ним законів. У той же час держава, залежно від рівня розвитку суспільства, становища особистості в суспільстві, впливає на розкриття змісту і механізм реалізації визнаних прав людини. Людина розглядається прихильниками зазначеної концепції не як засіб, а як мета всіх перетворень в державі і суспільстві.

Виходячи з того, що особа і держава є рівноправними, в законах повинен бути послідовно проведений принцип взаємної відповідальності держави і. Взаємна відповідальність держави і особи проявляється в законодавчому обмеженні повноважень державних структур, прийняття державою на себе зобов'язань з визнання та забезпечення прав людини, встановленні заходів юридичної відповідальності як для державних органів та держави в цілому, так і для особи за невиконання та неналежне виконання обов'язків, які заподіяли шкоду правам людини.

Міжнародні норми, що стосуються основних прав і свобод людини, визначають межі свободи держави, яка повинна розкрити зміст прав людини, визначити механізм їх реалізації та забезпечення. Жорстке регулювання втручання держави в права людини спрямоване на обмеження

прав держави. Тому необхідно надати характеристику прав людини.

У зв'язку з ратифікацією Україною Європейської конвенції про права людини і основоположних свобод та протоколів до неї (1950 р.) [14] набуло визнання юрисдикція ЄСПЛ з питань тлумачення і застосування Конвенції. Крім того, відповідно до ст. 8 КПК України кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ.

Аналіз практики Європейського Суду показує, що вагому її частину займає вирішення ситуацій, пов'язаних з порушеннями прав людини у сфері кримінального судочинства. Само по собі вирішення скарги щодо порушеного права носить індивідуальний характер, тому для науки, як і для правозастосування, значення має мотивувальна складова даного рішення, в якому часто дається тлумачення положень Конвенції. Таке тлумачення є єдиним у своєму роді офіційним роз'ясненням належного розуміння змісту тих чи інших положень Конвенції, присвячених кримінальному судочинству, відступ від яких є не виконанням взятих на себе державою зобов'язань.

У рамках дослідження особливий, на наш погляд, інтерес представляє аналіз окремих положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Рим, 17 липня 1998 г.) [15], який, незважаючи на свою вузькоспеціалізовану спрямованість, що полягає у вирішенні питань, пов'язаних зі злочинами міжнародного характеру, повинен, виходячи з самого факту того, що вони розроблялися під егідою ООН, містити передові критерії здійснення кримінального правосуддя та бути орієнтиром, що відображає якісні зміни, які відбуваються в системі міжнародних стандартів у сфері кримінального судочинства. З огляду на те, що Римський статут містить блок процесуальних норм, він надає можливість отримати первинне уявлення про базові механізми реалізації міжнародних стандартів у реальній правовій дійсності.

Таким чином, міжнародні стандарти в галузі прав людини включають вироблені міжнародним співтовариством передові норми-принципи, що містять в собі і визначають становище особистості в кримінальному судочинстві. Міжнародні стандарти – це комплекс, що динамічно розвивається, який не можна отожднювати лише з загальноновизнаними принципами і нормами міжнародного права, оскільки в більшій мірі це лише морально-політичні зобов'язання, за рівнем реалізації яких можна отримати відповідь як про реальні процеси демократизації в суспільстві і характер взаємини особи і держави, так і про ступень розвитку громадянського суспільства.

Міжнародні стандарти є лише певними принциповими положеннями, реальне втілення яких ускладнено лаконічним характером, що й створює певні труднощі в їх розумінні, а, отже, і в застосуванні на практиці. Якщо для європейської системи характерна наявність спеціалізованого суду з прав людини, що займається офіційним тлумаченням положень Конвенції, то механізм для універсалізації вказаних стандартів відсутній. Тому сутність міжнародного стандарту заломлюється в рамках певної національно-правової системи, що пропонує своє бачення механізму втілення міжнародних стандартів [16, с. 34–35].

Якщо проаналізувати наявні міжнародні документи, то можна дійти висновку про те, що міжнародна громадськість, насамперед, прагнула виробити стандарти в найбільш уразливих сферах кримінальних процесуальних відносин. Причому, якщо в початковий період становлення прав людини акцент робився на проголошення її невід'ємних прав і свобод, то на подальшому етапі розвитку світової спільноти увага приділяється переважно

спеціалізації правових положень щодо окремого учасника кримінального судочинства і, в кінцевому підсумку, процесу демократизації кримінальних процесуальних правовідносин. На підставі вищевикладеного, можна погодитися з класифікацією існуючих міжнародних стандартів у галузі прав людини в сфері кримінального судочинства, розробленою О. П. Кучинською [17]. Вона розподілила міжнародні стандарти за такими групами: по-перше, стандарти, що володіють статусом загальноновизнаних норм; спеціалізовані за суб'єктивним складом стандарти (для осіб, щодо яких обрано або можуть бути обрані заходи кримінального процесуального примусу; стандарти для осіб, потерпілих від злочину; стандарти в сфері ювенальної юстиції); по-друге, стандарти розвитку кримінального судочинства, що включають в себе заходи щодо створення сприятливих умов для реалізації всього комплексу стандартів; по-третє, етичні та гуманізаційні стандарти кримінального судочинства.

Окреме питання в проблематиці процесуального забезпечення прав особи, що охоплює доктринальний і правотворчий рівні, що відбиває в той же час процеси глобалізації й інтернаціоналізації правового простору в гуманітарній області, – це характеристика змісту й видів міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини. Саме дана група норм міжнародного права виступає, як підкреслює Л. М. Лобойко, основою впливу міжнародного права на розвиток внутрішньодержавних правових систем; також визначає критерії вирівнювання «мінімального змісту» нормативних правил, що діють у різних державах. Міжнародно-правові стандарти виступають своєрідним масштабом виміру в законодавчому регулюванні [18, с. 14–15].

Стандартами прав людини є правові принципи та норми, які закріплюють правила поведінки держави із людиною, що перебуває на її території, і з яких виводять інші права [19, с. 137]. Проте, на наш погляд таке визначення вимагає підкоректування в плані підсилення його прив'язки до культурного виміру, який тут не звучить. Оскільки стандарти – це взірці, то слушно буде на цьому наголосити. Отже, із врахуванням вищезазначеного, *стандартами прав людини є норми та принципи, що увібрали в себе найвищі досягнення загальнолюдської духовної культури, виражають змістовно принцип правової рівності, закріплюють такі правила поведінки держави із людиною, які не принижують людську гідність, і які є підставою для вирішення правових справ та розвитку права у будь-яких формах.*

Формування стандартів у праві прямо залежить від принципів права, які в свою чергу ґрунтуються на основі цінностей в праві.

Проголошені у Конституції України ціннісні орієнтири особи та гарантії їх забезпечення і спрямованість діяльності держави, зумовили вказівку на необхідність визначення в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України завдань, що стоять перед кримінальним судочинством.

Ефективність державного регулювання та захисту прав людини безумовно залежить від того, які саме відправні ідеї покладені в основу притаманного цьому суспільству праворозуміння. Адже сукупність принципів «утворюють загальнолюдський вимір права, символізують дух права» [20].

Застосування права – це операція над фактом відповідно до ідеї права, принципу правової рівності [21]. Безпосереднім об'єктом правозастосування є якась конкретна ситуація, для вирішення якої, можливо, видання одного правозастосовчого акту буде замало, і необхідним буде видання цілої серії взаємодоповнюючих актів, у відповідних принципі правової рівності.

Правоохоронна діяльність (юрисдикційне правозастосування) трактується в існуючій науковій літературі як діяльність компетентних державних органів по охороні норм права (закону) від будь-яких порушень, вирішення правових конфліктів шляхом застосування правових санк-

цій або ж відмови у їх застосуванні, а також прийняття спеціальних заходів по попередженню правопорушень в майбутньому [13]. Легістсько-нормативістські джерела наголошують, що мета цієї діяльності – контроль за відповідністю дій суб'єктів права правовим нормам (нормам закону). У випадку їх порушення необхідне вжиття відповідних заходів з метою відновлення законності та правопорядку, використання санкцій до правопорушників.

Звичайно, правоохоронна діяльність як форма правозастосування суспільству необхідна. Її здійснюють юрисдикційні органи (суд, прокуратура, Національна поліція України та інші).

Діяльність із захисту прав людини не потрібно розглядати виключно в контексті відновлення вже порушеного, оспорюваного чи невизнаного права. Адже, наприклад, у момент нападу на людину або замаху на її життя захист її прав як самим потерпілим, так і правоохоронцями може проявлятися шляхом вчинення дій із відсічі такому протиправному посяганню. В такому разі діяльність із захисту прав потерпілого в процесі безпосереднього нападу передує механізму застосування засобів відновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного права. Така думка ґрунтується на тому, що відновлення порушеного права – це в основному дії після вчинення посягання (звернення із відповідною заявою до правоохоронних органів; притягнення обвинуваченого до кримінальної відповідальності і т. ін.), а не в його безпосередній момент [22, с. 41]. Власне, сутність природи захисту прав людини зумовлена діями, спрямованими на негайне припинення протизаконних намагань та повернення свого первинного юридико-нормативного статусу, шляхом застосування санкційних та/або компенсаційних механізмів впливу.

Виходячи із цього, під охороною прав людини потрібно розуміти сукупність правових норм та законних дій як представників органів влади, так і самої людини, спрямовані на запобігання та попередження можливих протиправних посягань на її права. Захист прав людини – це діяльність представників органів влади, самої людини, яка спрямована на її захист під час безпосереднього протиправного посягання та відновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного права [23, с. 42–43].

На підставі їх аналізу в теорії виокремлюється два типи обмежень прав людини. Перший – шляхом вилучення обсягу раніше визнаного і закріпленого законом змісту права в силу будь-яких ситуативних причин, що потребують відновлення прав і обов'язків держави, особи і суспільства. Другий тип обмежень прав людини стосується меж можливої свободи і припускає, на думку прихильників його виділення, конкретизацію змісту свободи, оскільки право – це офіційно визнана за особистістю міра свободи. Обмежена суб'єктивним правом свобода стає інструментом захисту особистості від свавілля влади, суспільства, а окремих осіб – від свавілля правокористувача [24].

Обмеження відіграють величезну роль у здобутті особи справжньої свободи. Обмежуючи свободу кожного, закон забезпечує йому безперешкодне і спокійне користування своїми правами, тобто гарантує йому свободу всередині цих меж.

Правові обмеження – це встановлені в праві кордону, в межах якого суб'єкти повинні діяти; це є стримування неправомірної поведінки, що створює умови для задоволення інтересів контрагента (в широкому сенсі слова) і суспільних інтересів в охороні і захисті.

Межі допустимого обмеження прав людини визначаються умовами і критеріями обмеження, які взаємопов'язані між собою. Такими умовами є: законність, правова визначеність положень закону, встановлена процедура обмеження, відповідність обмежень міжнародним стандартам прав людини, закріплені в законі гарантії дотримання прав.

Таким чином, особа і держава є рівноправними, в законах повинен бути послідовно проведений принцип взаємної відповідальності держави і особи, яка проявляється в законодавчому обмеженні повноважень державних структур, прийняття державою на себе зобов'язань з визнання та забезпечення прав людини, встановленні заходів юридичної відповідальності як для державних органів та держави в цілому, так і для особи за невиконання та неналежне виконання обов'язків, які заподіяли шкоду правам людини.

Міжнародні норми, що стосуються основних прав і свобод людини, визначають межі свободи держави, яка повинна розкрити зміст прав людини, визначити механізм їх реалізації та забезпечення. Забезпечення захисту прав особи провідний напрям у діяльності демократичної, соціальної, правової держави, при здійсненні якого реалізується система організаційних та правових заходів, спрямованих на недопущення протиправних посягань на права особи, відновлення порушених прав, забезпечення верховенства права та законності.

З метою утвердження принципів верховенства права та правової законності в національному законодавстві, видається за доцільне ч. 3 ст. 129 Конституції України подати в наступній редакції: «Основними засадами судочинства є: 1) принцип верховенства права; 2) принцип правової законності...». Оскільки такого принципу в праві як верховенство закону немає, а є принцип законності, а ще точніше, правової законності, видається за необхідне ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» викласти в наступній редакції: «Прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Діяльність органів прокуратури спрямована на всемірне утвердження верховенства права та правової законності».

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Копиленко О. Л., Богачова О. В. Законотворчий процес: стан і шляхи вдосконалення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. URL: 1272-Article Text-2274-1-10-20180605 (1).pdf
3. Малярченко В. Т. Реформування кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: теорія, історія і практика: монографія. Київ, 2004. 543 с.
4. Дерев'янюк М. І. Гарантії прав і свобод особи під час застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2015. 20 с.
5. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. Вид. 9-е, зі змінами. Львів: Край, 2007. 192 с.
6. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини. *Право України*. 2001. № 8. С. 13–16.
7. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4: Н-П. 720 с.
8. Антонович М. М. Еволюція поняття прав людини та проблема їх класифікації. *Наукові записки НАУКМА*. 2005. Т. 45: Політичні науки. С. 9–16.
9. Кучук А. М. Охорона та захист прав і свобод людини в контексті правоохорони. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ*. 2004. № 4 (18). С. 154–161.

10. Оніщенко Н. М. Механізм розвитку національних правових систем як сукупність зовнішньоінтеграційних та внутрішньонаціональних складових. *Право України*. 2009. № 10. С. 21–27.
11. Пархоменко Н. М. Гарантії реалізації прав і свобод людини і громадянина: проблеми сутності та змісту. *Правова держава*. Щорічник наук. праць. 2010. Вип. 21. С. 32–39.
12. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: монографія. Харків: Фінарт, Харків. 196 с.
13. Теорія держави і права: підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2015. 368 с.
14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листоп. 1950 р. (ратифікована Україною 17 лип. 1997 р., набрала чинності для України 11 верес. 1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
15. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 лип. 1998 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588/sp:max50:nav7:font2#Text
16. Зуєв В. В. Кримінальні процесуальні гарантії прав особи при міжнародному співробітництві під час кримінального провадження : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2017. 204 с.
17. Кучинська О. П. Правові питання імплементації загальновідомих міжнародних стандартів у галузі прав людини у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2014. №1. С. 57-61
18. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: підручник. Київ: Істина, 2014. 432 с.
19. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в розвитку вітчизняного правозастосування. *Наук. вісн. Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 6 (67). С. 127–137.
20. Погребняк С. Основоположні принципи права : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2009. 36 с.
21. Патей-Братасюк М. Антропоцентрична теорія права : навч. посіб. Київ, 2010. 396 с.
22. Горещька Х. В. Правова соціалізація: філософсько-правовий вимір: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Львів, 2014. 19 с.
23. Новіцький В. В. Охорона та захист прав людини в Україні. *Держава і право. Сер. Юридичні науки*: зб. наук. праць. 2016. Вип. 74. С. 39–49.
24. Квітко А. Обмеження прав і свобод: цілі, підстави, юридичні межі. *Право і життя*. 2006. № 105 (15). URL: http://www.law-n-life.ru/arch/105_Kvitko.doc